

Соломія КУЛИК
*аспірантка,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
solomiakulyk@ukr.net*

ДЕФІНІЦІЯ КОНТРАБАНДИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЯВИЩА ТА ЇЇ МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ

Одним із пріоритетних безпекових питань держави є охорона і цілісність її кордону. Засобами досягнення безпеки серед інших є військові, політичні, міграційні, соціальні, економічні, зокрема економічні передбачають протидію контрабанді. На польсько-радянському кордоні у міжвоєнний період контрабанда була досить поширеним явищем не лише економічного, але й суспільно-політичного характеру. Науковий інтерес до зазначеної багатоаспектної проблеми засвідчують праці істориків, юристів, економістів, фахівців митної та фіскальної служб, політиків, громадських діячів.

Під контрабандою прийнято розуміти незаконне переміщення товарів, предметів чи інших цінностей через державний кордон або самі предмети, незаконно перенесені чи перевезені через кордон. Термін «контрабанда» походить від італійського «*contrabando*» (*contra* – проти і *bando* – урядовий указ). Контрабанда – явище давнє, яке виникло ще з появою держави як політико-територіальної організації суспільства. Вона згадується як нелегальне перевезення товарів з однієї країни в іншу в давньогрецьких і давньоримських істориків [4, с. 193]. Як бачимо, у зазначеному понятті виразним є соціальний складник, який полягає у приховуванні від митного контролю товарів, грошей і предметів різного ґатунку шляхом будь-яких хитрощів або їх таємного переміщення поза розташуванням митної установи. Значного розвитку та розповсюдження контрабандне явище набуло у ХХ столітті.

Після підписання Ризького миру кордони між Польщею та УСРР до середини 20-х років ХХ ст. охоронялися так, що можна було без перешкод потрапити на територію сусідньої держави, тому кордон часто називали відкритим або «зеленим». Потребу охорони кордонів польська влада розуміла, але на той час не мала відповідних матеріальних засобів для реалізації цього завдання. Починаючи з весни 1921 р. охороною східного рубежу П Речі Посполитої займався ряд прикордонних формувань: митні батальйони (1921–1922 рр.), Прикордонна варта (1922–1923 рр.), органи державної поліції (1923–1924 рр.). Однак їхня діяльність, зважаючи на велику кількість злочинів та фактів нелегального переходу кордону,

виявилася малоефективною. Це пояснювалося низьким рівнем матеріального забезпечення, відсутністю авторитету в місцевого населення, активною підтримкою ним антидержавних угруповань, неефективною кадровою політикою, відсутністю досвіду, низькою дисципліною, через що спостерігалися системні зловживання, а іноді й сприяння злочинній діяльності, зокрема контрабанді [2, с. 62–69].

До 1924 р. кордон охоронявся слабо, що давало можливість майже безперешкодно переміщувати товари. Це стосується і прикордонних пунктів, а також територій між ними, тому контрабанду можна було провезти як через митні пункти, так і в обхід. Отож найбільша інтенсивність контрабандних потоків припала на 1920–1924 рр. Оформлення торгівельної операції на суміжній стороні потребувало багато часу і коштів, адже серед чиновників процвітала корупція, а контрабанда значно перевищувала легальну торгівлю [5, с. 72]. Молодь і демобілізовані військові не мали можливості влаштуватися на роботу, тому, щоб прогодувати родину, були змушені брати участь в незаконному промислі. Неабияке значення мала близькість кордону до населених пунктів і фактична відсутність контролю прикордонної смуги до 1923 р. [6, с. 16].

З метою покращення ситуації було створено Корпус Охорони Прикордоння (КОП), який здійснював охоронно-захисну функцію з 1924 р. до 1939 р. найефективніше. У компетенції КОП безпосередньо перебував східний кордон Речі Посполитої. До його основних функціональних завдань належали: недопущення нелегальних порушень кордону; боротьба із нелегальним перевезенням та контрабандою товарів через кордон; боротьба із контрабандою та податковими злочинами й правопорушеннями у межах постанов про кордони держави; зміцнення польського елемента в східних воєводствах держави [2, с. 74].

Контрабандний товар переправляли човнами, бричками, прикриваючи гноем, сіном або мішками з борошном; контрабандисти обгорталися мануфактурою і в такий спосіб перевозили за один раз до 70–80 аршинів тканини. Експорт живої худоби, яку переводили через кордони начебто на водопій, приносив 200% чистого прибутку. Контрабандою промишляли окремі особи або групи осіб, часто використовували дітей віком 12–15 років [4, с. 195].

Варто зазначити, що злочинність у сфері переміщення предметів через митний кордон – це соціальне явище. Такого типу злочини вчиняють не окремі індивіди один щодо одного, а стосовно встановлених законом правил поведінки людей в суспільстві. Причини контрабандної злочинності теж мають соціальний характер та умови, передусім економічні, господарські, соціально-політичні, ідеологічні, морально-психологічні, організаційно керівничі [1, с. 48].

Контрабандна діяльність водночас є і економічним явищем, бо позначається на економіці держави. Економіку інтерпретують як сферу з обмеженою моральністю, оскільки вона має антропологічний характер і пов'язана із задоволенням природних потреб людини [3, с. 40]. Тому з морально-аксіологічного погляду, контрабанда є результатом прагматичної діяльності особи, яка без жодного докору сумління спокусилася на нелегальне збагачення. Контрабанда – економічний злочин, її вчинення завдає шкоди значній кількості суспільних відносин. Зокрема вона порушує встановлений порядок державного регулювання зовнішньої торговельної діяльності. Розглянуті злочини негативно впливають на економічні відносини, підривають авторитет державної влади, не дотримується принцип соціальної справедливості. І хоча питома вага контрабандних злочинів невелика, їх соціальні та матеріальні наслідки настільки значні, що постійне вдосконалення форм і методів впливу на такі посягання залишається доволі актуальним завданням для правоохоронних і контролюючих органів [1, с. 43].

Отже, першопричина багатьох порушень і злочинів полягає в поляризації права та моральності. Контрабанда міжвоєнного періоду – за своєю сутністю явище соціально-економічне – була викликана суб'єктивним бажанням окремих осіб збагатитися шляхом злочинної діяльності. За допомогою нормативно-правових та законодавчих документів, які регулюють митну діяльність, держава завжди повинна передбачати умови для забезпечення моральності всіх підпорядкованих їй структур.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базярук І. М. Кримінологічна характеристика та запобігання контрабанді в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук : 12.00.08. Львів, 2013. 228 с.
2. Бортник Л. В. Корпус охорони прикордоння на Волині у 1924–1939 рр. : дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01. Луцьк, 2015. 284 с.
3. Дикань В. Л., Компанієць В. В., Полякова О. М. Етичні основи бізнесу : навч. посіб. Харків : УкрДАЗТ, 2012. 316 с.
4. Коцан Р. Боротьба з контрабандою на радянсько-польському кордоні у 1921–1939 роках. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці, 2017. Т. 35–36. С. 192–201.
5. Курильчук Н. «Олевське прикордоння» після Ризького миру: проблеми кордону і людські долі. *Інтермарум: історія, політика, культура*. 2021. Вип. 9. С. 60–80.
6. Марчук В. Нелегальний товарообіг на «волинській» ділянці польсько-радянського кордону в 1920-1924 роках. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2020. Вип. 30. С. 14–20.